

Justitiedepartementet
111 52 Stockholm
Diarienummer: Ju2021/01818

Yttrande över promemorian ”Ett förbud mot rasistiska organisationer”, SOU 2021:27

Forum – idéburna organisationer med social inriktning vill härmed lämna följande synpunkter på utredningen då vi representerar en bred uppsättning av civilsamhällesorganisationer i Sverige.

Forum - idéburna organisationer med social inriktning samlar nära 40 medlemsorganisationer som i sin tur består av flera tusen lokala föreningar. Forum arbetar för civilsamhällets möjligheter att verka, med fokus på demokrati, välfärd och organisering. Bland Forums medlemmar finns kvinno- och tjejjourer, Riksföreningen Sveriges Stadsmissioner, Svenska Röda Korset och Rädda Barnen. Medlemmarna förenas av att de verkar för social sammanhållning, gemenskap, jämlikhet och människors möjlighet att påverka sin egen livssituation. Medlemmarna bidrar alla till en starkare demokrati och välfärd samt att ge människor en röst. Forum verkar för ett samhälle där ett starkt ideellt engagemang och självständiga idéburna organisationer har goda förutsättningar att bidra till och utveckla vårt samhälle, demokrati och välfärd. Forum vill att civilsamhället ses som en central och värdefull del av samhällsutvecklingen.

Sammanfattning

Forum välkomnar regeringens ambition att stärka arbetet mot rasism. Rasismen, oavsett orsak eller uttryck, utgör ett mycket allvarligt hot mot vår demokrati och mänskliga rättigheter. Det är därför avgörande att samhället agerar kraftfullt och konsekvent mot rasism. Sverige är dessutom skyldigt att bekämpa rasism och rasistiskt motiverad brottslighet enligt såväl FN:s rasdiskrimineringskonvention som konventionen för medborgerliga och politiska rättigheter. Med detta sagt vill Forum samtidigt understryka att rätten att organisera sig är en rättighet som utgör själva kärnan i den svenska grundlagsstiftningen och rättstraditionen, varför vi anser att ett förbud av deltagande i rasistiska organisationer kräver mycket stor aktsamhet. Ur det ljuset ser vi att det föreligger en rad osäkerhetsmoment och risker i betänkandets förslag och anser därför att regeringens strävan i första hand bör vara att rasistiska handlingar ska beivras i enlighet med rådande lagstiftning. Lagen om hets mot folkgrupp och annan lagstiftning mot demokrati- och hatbrott ger redan ett betydande utrymme att lagföra brott av den karaktär som utredningen vill förhindra och vi förordar därför att regeringen i första hand tillfogar polisen och andra rättsvårdande instanser de resurser som krävs för att fälla fler i domstol i enlighet med denna. Forums ståndpunkt är att förbud och inskränkningar som påverkar människors rätt att organisera sig bör användas endast i de fall alla andra verktyg är uttömda.

Våra synpunkter

- **Definitionen av rasistisk organisation är otillräcklig**

Forum anser att definitionen av vad som utgör en rasistisk organisation är alltför snäv. Definitionen, tydliggjord under *10.4 Utformningen av den nya lagstiftningen*, säger att en rasistisk organisation är en sammanslutning av personer som genom brottslighet förföljer en folkgrupp på grund av etniskt ursprung, hudfärg eller ras. I den bemärkelsen avviker föreslagen definition därmed från skrivningen i regeringsformen (2 kap, 24 § Regeringsformen) som istället för ras anger "*annat liknande förhållande*". Detta motiveras av utredaren genom hänvisning till legalitetsprincipen, men innebär dessvärre att lagstiftningen riskerar att missa det stora flertalet former av rasism som idag hotar vår demokrati och därmed bli tandlös. Den moderna rasismforskningen visar nämligen att rasism är dynamiskt och föränderligt i tid och rum och att rasismen av idag därmed skiljer sig åt jämfört med hur rasismen sett ut historiskt. Forum bedömer därför att skrivningen "*annat liknande förhållande*" i regeringsformen är central för en fungerande lagstiftning i sammanhanget. Den rasism som hotar vår demokrati idag hänvisar exempelvis sällan uttryckligen till *ras*, utan långt oftare till begrepp som *kultur* eller *religion*. Forum anser därför att betänkandets förslag till definition av en rasistisk organisation är alltför snäv.

- **Begränsade möjligheter till fällande domar**

I och med att en organisation, om den ska omfattas av lagstiftningen, måste bedriva en verksamhet som innebär förföljelse, samtidigt som denna förföljelse i sin tur innebär brottslighet, ser vi allvarliga risker för själva implementeringen av bestämmelserna. I förföljelse genom brottslighet ligger enligt kommittén ett krav på att det ska vara fråga om kriminalitet som utövas med systematik, och att det bör handla om flera brottsliga gärningar. Precis som Åklagarmyndigheten påpekar i sitt yttrande ser vi med oro på att detta i praktiken kommer att leda till stora bevisproblem, och därmed små möjligheter till brottsupplösning och fällande domar. Det föreligger även en viss risk att de individer som begår rasistiskt motiverade brott skulle bli än svårare att identifiera, om lagstiftningen får till konsekvens att rasistiska sammanslutningar slutar att använda sig av exempelvis medlemskap och andra formella strukturer.

- **Risk för kontraproduktiv legitimering av rasism som inte omfattas av lagförslaget**

En bärande idé med ett förbud mot deltagande i rasistiska organisationer är att försvåra för den organiserade rasismen att verka. Forum ställer sig dock frågande till effektiviteten i ett förbud vid sidan om exempelvis utökade satsningar på en utvecklad preventiv och brottsupplösande verksamhet som har bättre förutsättningar att nå sina mål. Individer med extrema åsikter kommer sannolikt inte att sluta begå brott på grund av att deras deltagande i en viss organisation formellt förbjuds. En alltför snäv definition av rasistiska organisationer i kombination med begränsade utsikter för fällande domar riskerar dessutom att bidra till en allvarlig legitimering av alla de rasistiska uttryck som inte kriminaliseras. Om vi i straffrättslig lagstiftning begränsar rasismen till något som i praktiken innebär att väldigt få rasistiska sammanslutningar skulle falla inom det straffbara området så finns det en överhängande risk att detta skulle utnyttjas av de organisationer som går fria. Om en organisation inte faller in under kategorin rasistisk organisation enligt svensk lagstiftning ger det organisationen och dess sympatisörer ett argument för dess legitimitet.

- **Oproportionerligt ingrepp i föreningsfriheten**

I ljuset av ovanstående risker är det svårt att se hur en begränsning av en så pass fundamental rättighet som rätten att organisera sig kan anses vara proportionerligt ställd i förhållande till syftet med regleringen. Med hänsyn till att rätten att organisera sig är en fundamental rättighet i en demokrati är Forums ståndpunkt därför att rasistiska brott i första hand bör bekämpas och förebyggas genom rättsstatens redan existerande institutioner och regelverk, där förövare kan utkrävas ansvar och där de som drabbas får det skydd som behövs. I detta ingår att regering och riksdag prioriterar arbetet mot hets mot folkgrupp såväl som andra demokrati- och hatbrott. Det kan och bör göras inom ramen för regleringsbrev och statsbudget såväl som genom förstärkningar inom Polismyndigheten. Vi noterar i enlighet med Amnestys remissvar att det i regleringsbrev för såväl 2019 som 2020 angavs att Polisen skulle prioritera åtgärder mot hatbrott, men att det saknas i 2021 års regleringsbrev. Vi ifrågasätter att detta inte är en prioriterad aktivitet i år.

Stockholm, 2021-09-06

Maria Alsander

Maria Alsander

Kanslichef, Forum - idéburna organisationer med social inriktning